

ST. HANSHAUGEN HISTORIELAG

Medlemsblad for historielaget som omfatter bydel St. Hanshaugen

Nr 5 • NOVEMBER 2022

*Damstredet 1919, sett mot Fredensborgveien. Blyanttegning.
Kunstner Georg Solberg Kulbeck. Foto: Rune Aakvik / Oslo Museum.*

Leder:

Liv Dietrichs
Vallegata 4, 0454 Oslo
Tlf 416 48 887

Nestleder:

Bjørn Bjerkeskaug
Akersbakken 35 B, 0172 Oslo
Tlf 479 00 555

Kasserer:

Tor Grødum
Vallegata 4, 0454 Oslo
Tlf 913 70 838

Styremedlem:

Dag Grønvold
Dalsbergstien 22F, 0170 Oslo
Tlf 920 43 775

Lisen Roll

Ullevålsveien 67 B, 0454 Oslo
Tlf 950 52 728

Ingrid Østen

Eugenies gate 15, 0168 Oslo
Tlf 992 49 280

Varamedlemmer:

Karin Lund
Sognsveien 3, boks 6, 0451 Oslo
Tlf 482 13 225

Ellen M. Omtvedt Jenssen

Lyder Sagens gate 17, 0358 Oslo
Tlf 924 23 679

Valgkomité

Bodil Glad
Anton Schjøths gate 15, 0454 Os
Tlf 909 63 141

Helga Arnesen

Anton Schjøths gate 23, 0454 Oslo
Tlf 474 04 338

Innholdsfortegnelse

Leder	1
Knut Aslaksby forteller	3
Jøder i bydel St. Hanshaugen	11
Valgene til Riksforsamlinga	15
Eidsvollgrunnlova	19
Bislett stadion 100 år	27

Redaksjon

Helge Høifødt, tlf 909 13 267
Ingeborg Heiestad, tlf 950 21 315
Liv Dietrichs

Har du stoff til senere blader?
Kontakt oss.

Utgitt av St. Hanshaugen historielag, Oslo 2022
ISSN 2703-9048

Design: Elisabeth Vold Bjone
Trykk: LOS Digital AS
Satt med Palatino 10,5/14
og trykt på 120g Soporset

Mailadresse:

post@sthanshaughenhistorielag.no

Nettside:

www.sthanshaughenhistorielag.no

Bankkontonr:

1503 69 75234 (DNB)
Vipps: 534091

Org.nr:

915 547 982
Grasrotandel:
915 547 982

Leder

I år feirer Bislett stadion 100 år. Vi hadde medlemsmøte der i september og har et kort sammendrag fra møtet i dette bladet.

Vinmonopolet feirer også 100 år. Det ble etablert som et aksjeselskap under statlig kontroll 30. november 1922. I Thereses gate 31 ligger vårt Vinmonopol i en gul-listet bygning fra 1878, opprinnelig tobakkslager for Conrad Langaards Tobakksfabrikk. BundeEiendom har nå kjøpt hele eiendommen som strekker seg mot Stensparken. Der utvikles det et boligprosjekt med et 3–5 etasjers nybygg over det gamle industribygget. I tillegg kommer mat, drikke, serveringskonsepter og takhager.

I Møllergata 15 ligger Justisen, som har vært en viktig del av Oslos uteliv i nesten 100 år. Da det åpnet lå Justisen i Eva Kolstads gate rett bak Møllergata 19. Hele kvartalet ble revet i 1982 i forbindelse med utbyggingen av Regjeringskvartalet. 17. desember er det kroken på døra igjen, grunnet Regjeringskvartalet. Statsbygg skal overta nåværende lokaler på nyåret. Flere bygårder i Møllergata blir kjøpt

opp og skal oppgraderes av sikkerhetsmessige årsaker.

18. juni 2020 åpnet vårt nye hovedbibliotek, Deichman Bjørvika. «Det Gamle Biblioteket» ble overtatt av Møller eiendom. 12000 kvadratmeter skal nå være stedet for eventer, konserter, utstillinger, møteplasser, konferanser, fester og seminarer.

23. august presenterte Ferd eiendom på Marienlyst vinnerprosjektet i en mulighetsstudie for «Det hvite huset». Deler av den gamle NRK-bygningen, påbegynt i 1938, er fredet. Men påbygg på takene og nybygg mellom de gamle fløyene skal gjøre bygget større. Hva det kan bli: Hotell, spisesteder, palmehage, storstuer for musikk, butikker, treningssenter, takdyrking, et nasjonalt senter for musikk og lydproduksjon. Et ikonbygg for mange generasjoner ser de for seg at dette skal bli. (Aftenposten 24. august 2022)

Og dette er ikke alt. Mer kommer i neste nummer.

Liv Dietrichs

Til høyre: Deichmansgate 3, her bodde Knut. Til venstre: Iduns gate 2 der vennen hans bodde. Bilde tatt september 2022. Foto: Livo Dietrichs.

*Knut Aslaksby forteller her om sin oppvekst i Deichmansgate og på Fredensborg.
Han ble født i januar 1936 og bodde i vår bydel til 1947.
Knut arbeidet i 32 år som ingeniør ved det som dengang het Oslo Lysverker.*

KNUT ASLAKSBY FORTELLER

KNUT ASLAKSBY

Krigsutbruddet

Ved krigsutbruddet 9. april 1940 flyktet vår lille familie som var mor, far og jeg, sammen med min tante Kari og fetter Rolf. Vi flyktet ca. 10 mil til Modum hvor min bestemor og bestefar hadde hytte. Vi satt med tepper rundt oss på lasteplanet til en lastebil ut av byen. På Modum var vi utover sommeren inntil det hadde roet seg litt og vi kunne ta toget tilbake til Oslo igjen. Den gangen var det damplokomotiv som trakk vognene. Først gikk vi til Sysle stasjon som tok ca. 40 minutter, så var det med Krøderbanen til Vikersund, der var det å bytte tog til Drammen, hvor vi igjen måtte bytte tog til Oslo. En lang og slitsom reise minnes jeg.

Jeg bodde i Deichmansgate 3 fra

1936 til 1947. Min mor fikk plass til meg på «Daghjemmet» som lå på Damplassen i 1938, hvor også eienommen hvor Henrik Wergeland flyttet inn i som nygift og bodde i 1939 til 1941, er. Idag er det barnehage der, hvor jeg også lekte som barn. Hver sommer ble det holdt en sommerfest i hagen med taler og sang av skolebarna. 18. juni 1945 ble det holdt Wergelandsfest for første gang etter krigen. Stor tilslutning og festlig. Rektor Seip talte. Han ble ønsket hjem og hyllet etter fangenskapet i Tyskland.

Om vinteren akte vi med rattkjelke ned fra toppen av Damstredet, over Fredensborgveien, ned Idungate, Maridalsveien, Brenneribakken og ned mot Akerselva. Trafikken med biler den gang var ikke stor. Det kom

Hammersborg daghjem, Damstredet 1. Her fikk Knut plass i 1938. Fotograf ukjent / Arbeiderbevegelsens arkiv.

kanskje en «knottlastebil» en gang i halvtimen, så det var ikke så farlig å ake der. En av guttene holdt vakt i Fredensborgveien og ropte «nå er det klart», før vi akte ned.

Vi akte også i Telthusbakken ned til Maridalsveien og på St. Hanshaugen fra toppen av «haugen» og ned til Akersbakken.

Ute og inne om sommeren

Vi konkurrerte i løping rundt kvartalet, og i sykling, lekte «sisten» ved å klatre over høye piggrådger mellom gårdene, hoppet paradiset og kastet på stikka. Vi løp eller syklet etter lastebiler og hang på lasteplanet. Idag livsfarlig!

Min barndomsvenn Jan Borrebæk og jeg lagde egen telefonforbindelse med sytråd og to blikkbokser, over gaten fra Deichmansgate 3 og til han som bodde i Idungate 2 i 4. etg. En teknisk revolusjon den gangen for oss. Ellers var det «Mecano», som var forløperen for «Lego», som var det mest populære leketøy inne. Vi lagde heisekraner, biler m.m. som vi skrudde sammen av stålskinner med hull i.

Ute bygde vi hytter av kassebord og papp, eller i skogen barhytter med isolasjon av mose. «Tranga» (slanguttrykk) som var et lite smug ved Damstredet med små trehus på hver side var også en populær lekeplass for oss

barn. «Sagene Ring» trikken med to vogner, og der det kostet bare 10 øre for barn for en tur rundt Sagene, var utrolig populær. Noen ganger tok vi stor risiko og hoppet på nederste stigrinnet på «henger'n», som vi kalte siste vogna, og reiste gratis.

Tidens mobbing

På hjørnet av Deichmansgate/Idungate var det en gang en liten kafé og en dame som drev den kaféen, hvor hun serverte kaffe og småkaker. Vi gutta kalte henne «kaffekjerringa».

Når vi spilte fotball i gata sparket vi ballen med vilje inn hennes store vindu ut mot Deichmansgate. Hun kom da hver gang illsint ut på trappa med en liten bøtte vann som hun skulle kaste på oss. Det hendte også at vindusrutene ble knust.

Ja, det blei jo for oss «dagens høydepunkt». Uff, stygg mobbing den gangen også.

En praktisk brensellevering

På gårdens yttervegg mot Deichmansgate var det montert et lite vindu hvor

«Tranga» var en populær lekeplass for Knut og vennene hans. Det var smuget mellom Fredensborgveien og Damstredet. På venstre side Fredensborgveien 30B, på høyre side Damstredet 20, og så Damstredet 18. Murgården for enden er Dopsgate 11. 1923. Fotograf Ole Bernhard Holum / Oslo Museum.

I Iduns 2 gate holdt en fiskehandler til. Han kjørte ut fisk til fiskebutikkene. Men fisk ble også solgt andre steder. Her er det fiskesalg i Damstredet, ca. 1950. Foto: Aage Storløyen / Oslo Museum.

ved og koksen blei kastet ned i bingene til kjellerbodene. Meget praktisk.

Gatenavnskifte og Fiskehandler

Idungate, som opprinnelig blei kalt «Bryggerigangen», er en liten tverrgate som går mellom Fredensborgveien og Maridalsveien. Den fikk navnet etter Christiania Bryggeri som lå i Maridalsveien 3 fra 1855 til 1918, og som siden ble Nora fabrikk. I Iduns gate 2 var det hestestall inne i gårdsplassen, hvor en fiskehandler hadde hesten sin og en kjerre. Han kjørte fisk fra brygga ved Rådhuset til fiskebutikkene rundt i byen.

Ferier. Bosted utenom

Deichmansgate

I det daglige var jeg og overnattet mye hos mine besteforeldre på farssiden, som bodde i Idungate 3, 4. etasje i bakgården. Gården ble bygd i 1890-årene og var moderne med «do» i oppgangen, såkalt «klaskedass». Leilighetene var for det meste et rom og kjøkken.

Jeg reiste også mye til Nordstrand (Sæter), med Ekebergbanen fra Stortorget, første gang alene 10 år gammel, i 1943, til mine onkler, tanter og mormor og morfar. Der hadde jeg også en jevnaldrende fetter Rolf som jeg lekte mye med og savner, da han døde tidlig.

Til Modum reiste jeg også alene 10 år gammel, med tog og buss i pinsen. Første gang jeg reiste dit var det med mor og far, bare et halvt år gammel. Her blei bestefar født og vokste opp.

Sommerferie på Harsjøvollen i Øvre Rendal flere år i leid liten hytte. Dalen hvor også min bestemor blei født og vokste opp i.

Krigstidens særegenheter og grusomheter

Deichmansgate 3, hvor jeg bodde i 3. etg. var en såkalt «dekkleilighet». Mine onkler på morssiden var aktive i motstandsbevegelsen og overnattet

ofte hos oss. Leiligheten vår besto av en liten gang, liten stue ca. 15 m², lite soverom ca. 9 m², og knøttlite kjøkken. Jeg husker at mine onkler lå i min sprinkelseng når de overnattet, og at jeg fikk en presang. Det var en stor granathylse som sto ved siden av min seng.

Vi vasket oss i kaldt/lunkent vann og B-såpe eller Sunlight såpe på kjøkkenet i et vaskevannsfat. Kroppsvask fikk vi på Torggata bad. Det var utendoer i gårdsplassen for alle beboere i gården, med ukeblader/aviser som dopapir.

Surrogat margarin blei brukt i mangel av smør, og vi brant erter som kaffebrønner. Til middag blei det mye sild og poteter eller grøt av ymse slag. Som små barn fikk vi en 1 (?) liter melk for hver dag. Det blei delt ut så og så mange merker for å kjøpe matvarer for, sukker, mel m.m. etter hvor stor familien var. Alkohol blei byttet mot kjøtt m.m. Litt utenfor byen var det også noen som hadde gris eller høner i uthuset. Når vi var ute og lekte så tygde vi asfalt, eller «Bajabekk», som surrogat for tyggegummi.

En original kar som ble kalt «Svingdeie» kom og sang og spilte i gården vår, og min mor og andre beboere kastet ned småpenger til han fra leilighetene.

Siste nyheter gikk på Filmavisen. Fra kjøkkenvinduet så jeg bensinstasjonen i Schwensens gate blei sprengt. Skipet ved Filipstadkaia, full av ammunisjon, blei selvsagt også sprengt, av norske sabotører. Da sto jeg hos min onkel og tante på Øvrevoll og så utover byen som var et stort flammehav. Det gjorde et voldsomt inntrykk på meg.

Hver gang flyalarmen gikk måtte vi skynde oss ned i kjelleren med jordgulf, mus, rotter og med parafinlampe eller stearinlys som belysning. Om vinteren kunne det også være ganske kaldt der nede. Min far, som hadde MS, og ikke kunne gå i trapper, måtte få hjelp av naboer for å komme ned i kjelleren fra 3. etasje.

Vinteraktiviteter utendørs

Sammen med venner gikk jeg på skruskøyter ved Schous bryggeri (en liten lekeplass som ble islagt) og Alexander Kiellands plass. Jeg var seks og et halvt år og lånte min mors skøyter. Senere arvet jeg Charles Mathiesens lengdeløpsskøyter, stive og sprukne i læret, og gikk mange ganger på Bislett. Ellers bygde vi selvfølgelig snemenner, snehuler osv. Jeg lærte å gå på ski ca. to år gammel. Barneski var ikke vanlig den gang, så jeg fikk noen lange planker «treski»

Sagene Ring-trikken var populær hos Knut og vennene hans. Iblant tok han sjansen, hoppet på bakerste trinn og kjørte gratis. Sagene Ring fulgte denne ruten: Sagene-St. Hanshaugen-Stortorvet-Grünerløkka-Torshov-Sagene og omvendt. Åpnet 1914. Foto ca. 1950. Fotograf ukjent / Oslo byarkiv.

og store staver. Da var jeg på hytta til bestemor og bestefar på Modum. Der tok jeg også mitt første skihopp i selvlaget hoppbakke – med fall.

Sang og musikk

Jeg begynte å spille fiolin syv og et halvt år gammel i 1942 på Barratt Dues Musikkonservatorium, med fiolinist Ingolf Nafstad som lærer. Han bodde på Majorstua, så jeg tok trikken dit til undervisningen.

I Olavsguttene kirkeguttekor blei

jeg opptatt som aspirant åtte år gammel etter prøve for dirigent Ragnvald Bjarne på Briskeby skole. Vi hadde øvelser på Majorstua skole, så jeg og en sangervenn gikk noen ganger fra Deichmansgate til Majorstua om kvelden i stummende mørke, da det ikke var gatelys og alle leilighetene måtte ha blendingsgardiner under krigen. Det er et minne som festet seg sterkt i et barnesinn. Jeg blei etter hvert opptatt i korets solistgruppe, som medførte mye mer øvelser. Dessverre gikk jeg

lei, og jeg sluttet både med fiolinspill og sangen etter fire–fem år.

Skolegang m.m.

Jeg begynte seks år gammel på Møllergata skole i 1942. Skolen var jo okkupert av tyskerne, så jeg gikk i første klasse på Ankertorget barnehage i 2. etasje. (Rundt hjørnet av Torggata til høyre)

Undervisning hadde vi også i Filadelfias menighetshus bak Torggata bad, og utrolig nok i en bunkers under jorda, rett overfor Legevakten mot Gassverket i Storgata.

Vi fikk søtsuppe eller «Svenskesuppe» som vi kalte den, og som vi skolebarna hentet i store spann ved Christ kirkegård i bakken opp fra Møllergata, og som var et veldig godt tilbud. (Kan ha vært etter 1945 ?).

Møllergata skole blei jo etter hvert fangeleir for russiske soldater, og jeg husker vi barna fant sigarettstumper og ett/toøringer nede i fortausristen og puttet i tomme fyrstikkesker, som vi ga til russerne gjennom gjerdesprossene.

Freden kommer tilbake

7. juni 1945 og jeg var blitt ni år, sto jeg på en gardinrapp som vi hadde bært med fra Deichmansgate til Karl Johans gate for å få sett mest av Kong

Håkon den VII og kronprins Olavs hjemkomst til Norge etter fem år i England. Jeg husker vi sto i stor trengsel, og det var et folkehav uten like med stor jubel og med norske flagg overalt.

17. mai 1946 glemmer jeg heller ikke. Jeg gikk i fjerde klasse, og vi gikk i øsende regnvær fra Møllergata skole, Stortorget og opp Karl Johans gate til slottet, hvor vi hilste til de kongelige på slottsbalkongen. Toget stoppet da i Slottsparken hvor vi fikk brus og bolle. Og vi sang «Regnet spiller ingen rolle bare vi får brus og bolle».

Ja dette er de sterkeste minnene jeg har og opplevde fra den tiden jeg bodde i Deichmansgate.

Med vennlig hilsen
Knut Aslaksby

M. Glotts Tobaksfabrik, Torggata 33, som fortsatt står.

Foto: O. Væring/Norsk Teknisk museum

I november markerer vi at det er 80 år siden jøder ble deportert til tilintetgjøringsleirene i Tyskland. Denne artikkelen handler om hvem jødiske innvandrere til byen var, når de kom og de fysiske sporene i bydelen som forteller om mer enn 150 års jødisk liv.

JØDER I BYDEL ST. HANSHAUGEN

TEKST: HELGE HØIFØDT

Forbudet mot jøders adgang til riket i Grunnloven paragraf 2 ble opphevet i 1851. Andreas Vollmann kom med dampskipet «Christiania» fra Lübeck i 1852. Han ville åpne glassmagasin og var antakelig den første etter Stortingsvedtaket. De neste tiårene kom det jøder fra Danmark, Schlesvig-Holstein og Mellom-Europa ellers, men i 1875 var det ikke flere enn rundt 30 jøder i Kristiania.

Fra 1880 økte forfølgelsen av jøder i Russland og Polen, både fysiske angrep fra mobb og byrder pålagt fra myndighetene, som mange års verneplikt. Av de rundt 1,2 millioner som dro til Vest-Europa fra 1880 til 1920 kom rundt 1200 til Norge. Da som senere bosatte halvparten eller flere seg i Kristiania/Oslo. Offisielle tall –

sannsynligvis en del for lave – angir at jøder i 1900 utgjorde 0,2 % av befolkningen i Kristiania, 1,1 % i Jacob menighet og 7,3 % i Osterhaus' gate – «fremtidens jødekarver» i en advarsel i en stor avis. I 1900 bodde halvparten av menighetsmedlemmene ikke mer enn femten minutters spasertur unna synagogen, da i leide lokaler i Østre Elvebakke 4. Hausmannskvartalene og nedre Grünerløkka var jødisk kjerneområde. Senere bosatte flere seg på vestkanten og rundt St. Hanshaugen.

I forbindelse med første verdenskrig kom noen hundre, av disse ble mange utvist. En strengere fremmedlov ble innført i 1917, og fra da og gjennom 1920- og 30-årene ble nedverdiggende og stygg ordbruk om jøder jevnlig brukt både av myndighets-

personer og aviser som Aftenposten og Morgenbladet.

I annen halvdel av 1930-årene kom ca. 400 som flyktet fra naziregimene i Tyskland og Østerrike, og det kan ha vært så mange som 1800 jøder i Norge i 1940. En større del av de som kom i 30-årene enn av innvandrere ellers var middelaldrende, hadde familie, tilhørte middelklassen og ble raskt integrert. Ganske mange reiste videre til andre land. Norsk politi utvekslet for øvrig opplysninger om politiske flyktninger med tysk politi helt frem til 1938. Et mindre antall kom fra Ungarn, Polen og Russland i 1950-, 60- og 70-årene.

Da svenske jøder hørte om Wergelands død i 1844, tok de sammen med jøder i København initiativ til et minnesmerke, støpt i jern hos Ludvigsbjergs verksted. Det hadde gotisk form, formet av gravør Abraham Samson etter tegning av Elis Chiewitz og ble avduket på støperiet 22.10.1847 med den norske statsministeren til stede. Inne i tempelet sto en byste av Wergeland, som også var til salgs i gipsavstøpning. Ved avdukingen på Vår Frelses gravlund i 1848 måtte regjeringen gjøre vedtak om «leide» til de fem svenske og danske jødene som representerte giverne.

Det Mosaiske Trossamfunn (DMT)

i Oslo ble stiftet 1892, og menigheten samlet seg hjemme hos forstander og i andre lokaler i Hausmannskvartalene, blant annet i Østre Elvebakke 4. Planene om synagoge var ikke nye da grosserer I.B. Feinsilber ga en tomt i Bergstien, og sammen med store pengegaver ble det mulig å legge ned grunnsteinen i 1918. I 1920 sto synagogen ferdig. Den ble ubetydelig skadet under annen verdenskrig, etter å ha vært brukt som lager og passet godt på av vaktmester. Thorarullene var intakte, og synagogen kunne åpne i august 1945.

Den Israelittiske Menighet (DIM) bygget synagogen i Calmeyers gate 15 som sto ferdig i 1921, nå Jødisk Museum. Den ble så skadet under annen verdenskrig at den aldri ble synagoge igjen.

Bergstien Samfunnshus sto ferdig på synagogetomten i 1960, og fra 1981 har en av salene vært brukt til barnehage. Det gis religionsundervisning, holdes brylluper og har vært bibliotek. Etter en lang prosess om bruk av den kommunale tomten, åpnet Jødisk aldersbolig i 1988 vegg i vegg med og på oppsiden av synagogen i Bergstien.

Det var vanlig for de tidlige jødiske innvandrerne å drive omførselshandel, med hest og kjerre til markeder i

småbyer og tettsteder. Etter noen år ble det gjerne butikk med fast lokale. Tidlig på 1900-tallet var det en del av dem, handelsregisteret forteller at i Osterhaus' gate i 1920 fantes Rothmans glassliperi og Jaschziks butikk, men ikke flere med åpenbart jødisk navn. I samme gate holdt Den Norske Israelsmission til, og de betalte penger til familier for å omvende jøder til kristendommen. Mini Matmarked holdt til i krysset Bergstien og Waldemar Thranes gate og solgte koshermat inntil for ikke så svært mange år siden (årstall har ikke vært mulig å finne) – nå selges kjøtt og annen mat håndtert etter jødiske forskrifter i Samfunnshuset.

Langaard og Tiedemann hentet kyndige tobakksarbeidere i Vilna (Vilnius) i 1880-årene. I Torggata 33 står fortsatt tobakksfabrikken bygget opp av Moritz Glott fra Kiev. Jødiske innvandrerne og norske kvinner drev tobakksfabrikkene i byen i tiårene rundt 1900, det var knapt noen norsk mann der. Louis Samson kom fra Slesvig-Holstein rundt 1860 og i sin nye by drev han innen sko og konfeksjon. Sønnen Wilhelm Bismarck startet bakeri i 1894. En av de første filialene kom på sydsiden av Lille Jacob på Jessenløkken rundt 1920 – nå er filialen i Folketeaterpassasjen alene som

WB Samson i vår bydel. Bekledning, særlig ull, tobakk, konfekt og frukt har vært viktige bransjer for jødene i byen. De fleste jøder har blitt raskt og godt integrert i arbeidslivet og i et ellers homogent norsk samfunn, med hjelp fra de som var her fra før.

I 2020 ble plassen der Krumgata, Glückstads gate og Dovregata møtes oppkalt etter Ruth Maier, som kom fra Wien i 1939 og ble deportert i 1942. Mariboos gate minner oss om Ludvig Mariboe, oppdratt som kristen i en jødisk familie i København. Han ble aktiv på mange samfunnsområder i Christiania tidlig på 1800-tallet.

Snublesteiner er over noen år støpt i fortuet utenfor boligene til de som ble drept i Holocaust, som en hverdagspåminnelse om historien. I 2022 ble dette arbeidet ferdig og i vår bydel finnes over 60 snublesteiner i Hausmannskvartalene og på Fredensborg, 38 på St. Hanshaugen og Ila vest for Uelands gate, ca. 20 på Bolteløkka, Adamstuen og Fagerborg, og ca. 10 på Meyerløkka.

Gamle Aker Kirke er Oslos eldste stående murbygning, og tjente som valgkirke i et stort sogn i 1814. Foto: I. Heiestad.

Passerer man Gamle Aker Kirke vil man se et skilt der det står at kirken var valgkirke i 1814. Dette var første gang det skulle gjennomføres valg til en folkevalgt forsamling her i landet, og det var mye som manglet, blant annet egnede lokaler. Under eneveldet hadde forsamlingsfriheten vært sterkt begrenset.

VALGENE TIL RIKSFORSAMLINGA

AV INGEBORG HEIESTAD

Valget i Aker menighet

Etter freden i Kiel der danskekongen, Frederik 6., ble tvunget til å avstå Norge til kongen av Sverige stilte den danske stattholderen, prins Christian Frederik, seg i spissen for en folkereisning for et uavhengig Norge. Sverige var, som alliert med Storbritannia, på den seirende siden i krigen mot Napoleon. Uviljen mot svensk overhøyhet var stor i Norge. Men da Christian Frederik skjønnte at det ikke var stemning for at han påberopte seg den norske kronen i kraft av arveretten, innkalte han til ei Riksforsamling på Eidsvoll der folkevalgte representanter skulle komme sammen og skrive en grunnlov for landet.

Det juridiske grunnlaget for de folkevalgte var en «adresse» (valgproto-

koll) og fullmakt som, når det gjelder Akers menighet, henger i glass og ramme i våpenhuset i Gamle Aker kirke og kan ses der. Fra hver menighet ble det valgt to valgmenn, som senere møtte sammen med andre valgmenn fra andre sogn i amtet for å velge tre utsendinger til Eidsvoll. Alle landets menn ble sammenkalt for å avlegge troskapsed til fedrelandet og til Christian Frederik, og for å stemme i første valgomgang.

Frederik 6.s brev, datert 18. februar, der han løste nordmennene fra troskapseden, ble lest opp i kirken. Deretter leste presten opp Christian Frederiks brev datert 19. februar der han erklærte at han som «Odelsbaaren» til den norske trona og ut fra «et hellig Kald» fra det norske folket, tok tittel

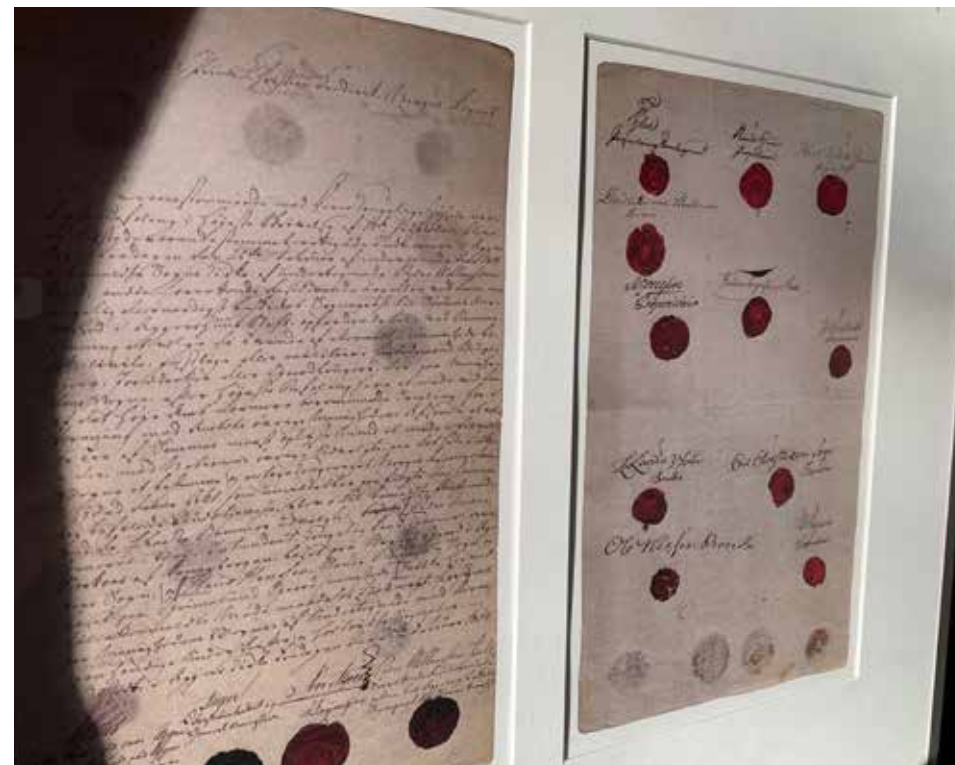
som regent med all den makt som Frederik 6. hadde sagt fra seg i Kiel. Deretter varslet han valg til en forsamling som skulle møtes på Eidsvoll den 10. april for å gi landet en forfatning, og velge ny konge.

Etter opplesing av brevene skulle presten lese følgende: «Svære I, at hævde Norges Selvstændighed og at vove Liv og Blod for det elskede Fædreland?» Kirkelyden skulle så svare med opprekte fingre: «Det svære vi, saasandt hjelpe os Gud og hans hellige Ord.» Presten skulle så holde bønn og preke. Etter gudstjenesten skulle det holdes valg av valgmenn, hvorav én skulle være bonde. Det var ingen mulighet til å reservere seg, ville man ikke sverge, måtte man holde seg borte fra kirken. For å bekrefte at eden var korrekt avlagt skulle det sendes en adresse fra hver enkelt menighet underskrevet av de tilstedeværende embetsmenn samt 12 aktverdige menn fra sognet. Adressa fra Aker menighet lød slik:

*Til
Hans Kongelige Højhed, Prinds Christian
Frederik, Norges Regent.*

Overensstemmende med Deres Kongelige Højheds naadigste Befaling i høyeste Skrivelse af 19de sidstleden, bleve de tilstedeværende stemmeberettigede Indvaanere i Aggers Sogn, Fredagen den 25de Februar af inneværende Aar 1814, i bemeldte Sogns Kirke af undertegnede Peder Willemssen Juell, endda forrettende Residerende Capellan ved denne men Kongelig allernaadigst beskikket Sognepræst til Sørumms Menighed i Aggershus Stift, opfordrede til: ved Stemmegivning at vælge de tvende af attermeldte Menigheds bosatte civile, geistlige eller militaire Embedsmænd, Brugsejere, Jorddrotter eller Gaardbrugere, der, paa Menighedens Vegne, efter høyeste Befaling have at møde ved den af det høje Amt nærmere berammende Samling, for i Forening med Amtets øvrige Menigheders Afsendte at vælge Tre av Sammes mest oplyste Mænd at møde i Eidsvold, og der, med Nationens øvrige Udvalgte, paa det hele Folks Vægne at bestemme og antage Kongeriget Norges Regjeringsform.

Ved denne Akt, som umiddelbar paafulgte den samme Dag befalede Gudstjeneste, bleve til bemeldte Amtsmøde ved de fleste Stemmer udvalgte: S.T. Hr Peder Anker, General-Vej-Intendant, Kongelig

Adresse og fullmakt fra Akers menighet med underskifter og segl. Foto: I. Heiestad.

Dansk Kammerherre, Storkors av Dannebroggen, bosat paa Bogstad Gaard i Aggers Sogn, og Hans Hanssen, Bonde i bemeldte Sogn og bosat på Grimelund Gaard sammesteds, hvilke herved til attermeldte Møde meddeles Fuldmagt, forsynte paa Menighedens Vegne af Undertegnede med deres egenhændige Underskrifter og hostrykte Signeter.

Udstedt i Aggers Kirke Fredagen den 25de Februar 1814.

P.C. Holst, Constit. Amtmand over Aggershus Amt, Slotsfoged ved Aggershus Slot samt Foged over Aggers og Folloug Fogderie, Ingier, Oberstlieutenant og General Veymester, Iver Steen, Veymester, Peter Willemssen Juell, Forrettende Residerende Capellan til Aggers og beskikket Sognepræst til Sørumms Menighed, F. Glad, Proprietair og Dannebrogsmænd, Niels Huus, Proprietair, Hans Fridrik Grüner, Proprietair, Didrich Hegerman Brochmann, Capitaine, A. Arnesen, Pro-

prietair, Halvor Torgersen, Bonde, Joh. Henr. Muus, Proprietair, Lars Larsen Woxen, Bonde, Carl Christensen Sogn, Bonde, Ole Nielssen, Bonde, P.O. Bøyesen, Proprietair.

Her kjenner vi igjen mange fra Peder Ankers nærmeste krets: Poul Christian Holst, konstituert amtmann som skyldte Anker penger, generalveimester Lars Ingier, eier av Ljansgodset, og veimester Iver Steen som begge stod i gjeld til Anker siden han hadde hjulpet dem til gode stillinger, samt Ankers gamle frimurerbroder Arne Arnesen. Bård Frydenlund skriver: «Mangelen på omfordelte spilleregler gjorde det lett å påvirke valget i en tid hvor demokratiske prinsipper stod svakt. Dette var nye forhold for alle, og de fremste menn ble foretrukket.»

Valget i Christiania

I Vår Frelses menighet, byens hovedmenighet, foregikk valget ikke like etter gudstjenesten, men noen dager senere på Rådstuen. Valget var skriftlig, og stemmesedlene ble stort sett skrevet på Rådstuen. Ikke alle behersket det skriftlige like godt, men i et sideværelse satt noen beredvillige og hjalp til med å «tegne Voteringsbilletten». Før stemmegivinga var avsluttet begynte man å telle opp stemmene. Navnene

ble ropt opp, og i sideværelset skrev folk ned på sine stemmesedler de navnene de hørte ofte. Da opptellinga ble avsluttet to timer etter at valget hadde startet, kom det fremdeles folk som ville stemme, men da ville man ikke motta flere stemmer.

Kilder:
Frydenlund, Bård: *Stormannen Peder Anker. En biografi*. Aschehoug 2009,
Stoud Platou, Ludvig: *Optegnelser for Aaret 1814* i Historisk Tidsskrift 1871-1872,
Riksforsamlingens forhandlinger 2: *Adresser og fuldmagter*. Grøndahl & Søns Boktrykkeri, Kristiania 1914. Digital versjon på Nettbiblioteket.

Det er ikke grunnlovsjubileum i år, men det skader ikke å kaste et blikk på Eidsvollgrunnlova likevel - kanskje kan det øke vår forståelse av den tida vi lever i. Når vi leser om problemer med å få vedtatt lovforslag i den amerikanske kongressen der Senatet kan stoppe lover som er vedtatt i Representantenes hus kjenner vi oss ikke helt igjen. Kan en slik eliteforsamling hindre vedtagelse av lover som en mer representativ forsamling har vedtatt?

EIDSVOLLGRUNNLOVA

En revolusjon i et land dit revolusjonen aldri kom

TEKST INGEBORG HEIESTAD

Forbildet ble fraveket

Christian Magnus Falsen er blitt kalt grunnlovens far. Sammen med Johan G. Adler skrev han kanskje det mest fullstendige utkastet til eidsvollgrunnlova. Dette utkastet lå mye tettere opp mot Montesquieus balansemodell enn det eidsvollforsamlinga ville ha. Konstitusjonskomiteens endelige utkast fulgte på viktige punkter ikke Adler og Falsens forslag. På Eidsvoll forkastet man tokammersystemet, der Stortinget var delt i et Odelsting og et Lagting med vetorett. Likhetsprinsippet sto sterkt, og det var ikke plass til en eliteforsamling som kunne overprøve lovgiverne i Odelstinget.

Norge og De forente stater er de land som har de eldste forfatningene som fremdeles er i bruk, og den amerikanske grunnloven var et viktig forbilde for Riksforsamlinga på Eidsvoll. Kongressen i USA er delt i Representantenes hus med 435 representanter som velges fra hvert sitt valgdistrikt på grunnlag av folketelling, og Senatet med 100 representanter, to fra hver stat uavhengig av folketallet. I skrivende stund har Representantenes hus i Kongressen vedtatt en lov som skal sikre tilgangen til befruktningshindrende middel, men selv en slik lov, av så avgjørende betydning for mange menneskers helse, går en usik-

Eidsvoll ble valgt som møtested for Riksforsamlinga blant annet fordi det lå såpass avsides til. Man ønsket ikke å vekke svenskenes oppmerksomhet. Representantene var innkvartert på gårdene i nabolaget, og måtte vise et adgangstegn når de møtte til forhandlingene. Man var redd for svenske spioner. Foto: I. Heiestad.

ker fremtid i møte under behandlingen i Senatet.

Statsteori på 1700-tallet

Balanseteorien, slik den ble fremstilt hos Montesquieu, bygde på maktfordelingsprinsippet der den lovgivende funksjonen skulle deles mellom tre statsorgan som hver hadde absolutt vetorett overfor lover, nemlig underhuset, overhuset og kongen. Bare den folkevalgte representative forsamlinga skulle kunne ta initiativ til nye lover. Denne forsamlinga skulle deles i to kammer, der overhuset skulle bestå av adelen, og underhuset skulle bestå av representanter for folket. Dette var altså ikke bare en formell deling, men representerte to sosiale grupper med ulike interesser. Den utøvende makta skulle ligge udelt til en person, nemlig kongen.

Men om det på den tiden var full enighet blant grunnlovsforfattere i alle land om at makta skulle deles på ulike statsorgan, så var det ikke enighet om nøyaktig hvordan dette skulle skje. Der Montesquieu ville dele suvereniteten mellom kongen, adelen og folket mente grunnlovsforfatterne i USA og i Europa at suvereniteten lå hos folket alene, og dermed at folket var kilden til statsmakta.

Dette gjenspeiles i de elleve grunn-

setningene. Konstitusjonskomiteen presenterte for Riksforsamlinga 15. april 1814. Den andre og tredje grunnsetninga sa at folket skulle ha den lovgivende makta og retten til å skatte seg gjennom sine representanter. Den fjerde og femte grunnsetninga sa at to tradisjonelt sentrale kompetanser under den utøvende funksjonen, krigs- og fredsretten og nåderetten, skulle være hos kongen. Og til slutt slo den sjette grunnsetninga fast selve maktfordelingsprinsippet, uttrykt som at den dømmende makta skulle være atskilt fra den lovgivende og den utøvende. Disse grunnsetningene brukte Konstitusjonskomiteen bare ett møte på å bestemme. Og alle disse grunnsetningene, bortsett fra den fjerde, ble vedtatt mer eller mindre uten debatt.

Folkesuverenitetsprinsippet

Folkesuverenitetsprinsippet var det bærende prinsippet i alle de grunnlovene som ble skrevet fra 1776 til 1812. Som konsekvens ble adelen avskaffet og forbudt. I disse grunnlovene var parlamentene folkevalgte. I motsetning til hos Montesquieu ble ikke lovgivinga delt mellom konge, adel og folk - lovgivinga ble lagt til det suverene folket alene. En grunnlov der kongen og adelen var likestilt med

Her satt Riksforsamlingas 112 medlemmer under forhandlingene på Eidsvoll. De satt alfabetisk etter amtene de representerte. Prinsippet var én mann én stemme, men det hindret ikke at byene var kraftig overrepresentert. Foto: I. Heiestad.

folkets representanter i lovgivinga var ikke noe alternativ på Eidsvoll. Dette var helt bevisst, på Eidsvoll så man framfor alt til Frankrike, og man skrev en grunnlov av den typen som de franske revolusjonære hadde skrevet i 1791.

I det forslaget som Adler og Falsen fremmet på Eidsvoll var den folkevalgte forsamlingen delt i to kammer

etter mønster av den amerikanske grunnlova. Delinga i Odelsting og Lagting skulle bremse for og modere folkeviljen. Dette skulle trygge gode lover, og verne den utøvende makta mot maktmisbruk fra den lovgivende. Dette samsvarer med det uttalte formålet med Lagtinget som ei «Forsamling av Mænd, som modnere Alder og deraf følgende bedre Indsigt

håver over Mængden». Som det amerikanske Senatet skulle altså Lagtinget være ei eliteforsamling i forslaget fra Adler og Falsen.

Et element ved det amerikanske tokammersystemet var at de to kamrene ble valgt av ulike grupper på grunnlag av separate valg. Dette samsvarer med et annet element i «balanse»-teorien bak den amerikanske grunnlova, nemlig at større valgkretser skulle sikre at bare de mest verdige og kunnskapsrike personene - det naturlige aristokratiet - nådde fram ved valget. Forslaget til Adler og Falsen bestemte derimot at delinga i Odelsting og Lagting skulle skje i den lovgivende forsamlinga. De valgte representantene fra hvert stift skulle gå sammen ved åpninga av den lovgivende forsamlinga, og «af deres egen Midte» skulle de velge sine representanter til Lagtinget. Valget til Lagtinget skulle altså skje både på grunnlag av en større valgkrets, og på et annet nivå enn til Odelstinget. Det er nærliggende å tenke seg at større valgkretser for Lagtinget enn for Odelstinget, som var valgt av representanter fra amtene, skulle gi Lagtinget større tyngde, og at representantene der skulle være hevet over lokale spørsmål.

En eliteforsamling

Tokammersystemet i Adler og Falsens forslag inneholdt mekanismer for å sikre at Lagtinget bare representerte den økonomiske og sosiale eliten i Norge. Etter mønster fra den amerikanske grunnlova stilte utkastet krav om at medlemmer i overhuset måtte være minst 30 år gamle, og ha vært statsborgere og bosatt i stiftet i ni år. Slike skjerpede krav var ikke uvanlige i grunnlover med tokammersystem. Men utkastet gikk mye lenger enn den amerikanske grunnlova ved også å stille krav om jordeiendom av en verdi på 10000 speciedaler eller ei årlig inntekt på minst 800 speciedaler. Kravet til jordeiendom og inntekt var her svært strengt, og må ha utelukket også en del embetsmenn. Også til representantene i Odelstinget ble det stilt strenge krav. For å bli valgt som representant måtte en være 25 år og bosatt og borger i fem år. Det amerikanske forbildet gikk her litt lenger ved å kreve statsborgerskap i syv år, men hadde ikke kravet i Falsens forslag om fast eiendom med en verdi på minst et skippund tunge (dvs. en normalgård) for representanter på landet, eller en årsinntekt på minst 400 speciedaler for by-representantene.

Arne Bergsgård har regnet ut at om man prøver representasjonskravene i

utkastet til Adler og Falsen med census-reglene i Norge i 1802, ville over 1/3 av gårdsbrukene ha vært for små til at eierne kunne velges til Odelstinget, og bare en brøkdel av bøndene kunne velges til Lagtinget. I tillegg kommer at byene var vesentlig overrepresentert i forhold til landdistrikene, så her ser vi et klart mønster i organiseringa av det lovgivende organet i Adler og Falsens forslag: bøndene og andre som hørte til de lavere sosiale lag skulle i størst mulig grad holdes borte fra lovgivinga. Dette vitner om en en sterk mistro til bøndene og allmuens evner som lovgivere, skriver Holmøyvik. I Konstitusjonskomiteens forslag forsvant imidlertid eiendoms grensen for bøndene, kravet ble at de eide eller leide matrikulert jord.

Lagtinget fikk altså i Adler og Falsens utkast en distinkt aristokratisk karakter, selv om det som sitt amerikanske forbilde ikke var knyttet til arvelige privilegium. Dette trekket ved Lagtinget kom klart i konflikt med den likskapstanken som var rådende i Norge i 1814, og som de andre grunnlovsutkastene ga uttrykk for. Følgelig skulle Falsen og tokammersystemet møte motbør på Riksforsamlinga, og Konstitusjonskomiteens forslag ble at stortingsmedlemmene seg i mellom utpekte den fjerdedelen som skulle

utgjøre Lagtinget uten særskilte krav til eiendom.

Det er flere grunner til at tokammersystemet ble forkastet, mest iøyenfallende kanskje var at det ikke fantes noe sosialt grunnlag for en slik konstruksjon i Norge i 1814, heller ikke et ikke-adelig overhus slik som Adler og Falsen foreslo, ville hatt noe stort rekrutteringsgrunnlag. Men heller ikke ideologisk var tanken i tråd med folkesuverenitetsprinsippet og den likskapsideologien som hørte til, og som sto sterkt i Norge i 1814. Det endelige forslaget fra Konstitusjonskomiteen opphevet vetoretten til Lagtinget, og erstattet den med en avgjørelse av Stortinget i plenum som krevde 2/3 flertall. Siden Riksforsamlinga alt hadde vedtatt at Lagtinget skulle utgjøre 1/4 av stortingsrepresentantene, medførte dette at Odelsstinget kunne overstyre selv et samstemmig Lagting. I realiteten ble dette et ettammersystem forkledd som et tokammersystem.

En fri forfatning

Men det var ingen revolusjon som fant sted på Eidsvoll. Dette bærer grunnlova preg av. Kongemakta er derfor langt sterkere enn i den franske grunnlova av 1791. Kongen fikk rett til både å foreslå lover, og til å gi pro-

Eidsvollsbygningen ble oppgradert til jubileet i 2014, og fremstår i dag omtrent slik man tenker seg at den var i 1814. Interiøret er praktfullt, og viser at overklassen i Norge kunne tilby omgivelser som var den blivende kongen verdig. Foto: I. Heiestad.

visoriske anordninger i de periodene da Stortinget ikke var samlet. Dette i motsetning til den franske grunnlova av 1791, som forbød kongen både å foreslå lover, og å gi provisoriske anordninger. Der den franske grunnlova la viktige deler av utenriksstyret og krigsmakta under parlamentets kontroll, lå dette etter den norske grunn-

lova fullt ut til kongen. Holdninga til kongemakta var en helt annen i Norge enn i Frankrike under revolusjonen. Christian Frederik, den blivende kongen, tok initiativet til grunnlovsarbeidet i 1814, han var også på Eidsvoll og fulgte med og påvirket arbeidet med grunnlova der.

Så når vi likevel kan si oss enige i

at Norge fikk en liberal grunnlov og en av de frieste forfatningene for sin tid skyldes det ikke bare den relativt vide stemmeretten. Det er Stortingets råderett over lovgivinga som virkelig skilte den norske grunnlova fra de europeiske grunnlovene i årene etter 1814. Da gikk Europa inn i en monarkisk tidsalder. Som en reaksjon på den demokratiske radikalismen under revolusjonstida på 1790-tallet ble det skrevet nye grunnlover i Frankrike, Nederland, Tyskland, Italia og til slutt i Danmark i 1849. I disse grunnlovene har fyrstesuvereniteten erstattet folkesuvereniteten. Kongen, og ikke folket, var kilden til statsmakta i disse grunnlovene. Maktfordelinga var her gjennomført i samsvar med Montesquieus balanseteori, der folket måtte dele den lovgivende makta med kongen og med adelen. Det er i

denne sammenhengen vi må vurdere eidsvollgrunnlova, og det er her vi kan si at den norske grunnlova var den frieste og mest liberale i Europa på 1800-tallet. I Norge i 1814 valgte eidsvollmennene folkesuvereniteten, og de tilpasset maktfordelinga folkesuverenitetens krav. Slik ble Stortinget, som folkets representanter, sentrum for det nye statsapparatet, og det var flertallet i et samlet Storting som hadde det endelige ordet. På dette punktet var også den norske grunnlova revolusjonær, og på dette punktet skiller eidsvollgrunnlova seg fra den amerikanske konstitusjonen, et av dens viktigste forbilder.

Kilder:

Dyrvik, Ståle: *Året 1814*, Samlaget, Oslo 2005,
Holmøyvik, Eirik: *Maktfordeling*, «1814 på 24 timer» sett på tv.nrk.no
Holmøyvik, Eirik: *Maktfordeling og 1814*,
Fagbokforlaget, Bergen 2012,

Adamstuen Antikvariat

ETABLERT 1983

Adresse: Theresesgate 14, 0452 Oslo Tlf. 22463079 Epost: ebergman@online.no

Bøker og boksamlinger kjøpes. Vi henter!

www.adamstuenantikvariat.no

*Bislett stadion som et fullverdig idrettsanlegg
feiret 100 år 8. oktober i år*

BISLETT STADION 100 ÅR

TEKST LIV DIETRICH

Historielaget hadde medlemsmøte på Bislett stadion 12. september. Vi hadde tre gode historiefortellere:

- Rune Stenersen fra idrettslaget BUL. Han har vært frivillig, arrangementssjef og stasjonsjef på Bislett. Siden den nye stadion sto klar har han vært med å skape innhold og tilrettelegge for alle brukerne.
- Arne Kvalheim, mellomdistanseløper på toppnivå fra idrettsklubben Tjalve.
- Steinar Helgesen, landskapsarkitekt med viktig rolle i Oslo kommune i arbeidet med nye Bislett stadion 2005.

I Bislettalliansen, som bl.a. administrerer stadion på vegne av kommunen, er det også med en tredje klubb, sportsklubben Vidar. Det er idrettslag som hører til bydelen her og som har stor aktivitet.

Bjørn Bjerkeskaug, nestleder i historielaget, ønsket velkommen og innledet med å summere opp begynnelsen på historien om Bislett stadion.

Martinus Lørdahl og stadion de første tiårene

Der stadion ligger var det på 1800-tallet et teglverk som produserte murstein. Området ble solgt til Oslo kommune i 1898. Martinus Lørdahl var med på å bygge opp en gruppe som holdt på med idrettsanlegg, tidlig på 1900-tallet. Dette var begynnelsen til Bislett stadion. Her ble det drevet

Bislett teglverk og Josefinegaten fra Pilestredet.1895. Foto: Ukjent person / Oslo Museum.

idrett, uten tribuner, men med aktivitet. Martinus Lørdahl drev med bl.a. kappgang og hurtigløp på skøyter. Han var idrettsmannen som ville være med på å legge til rette for de av byens borgere som ville ha et anlegg å forholde seg til.

Første versjon av Bislett ble bygget. Her ble det arrangert verdensmesterskap på skøyter i 1925. Trebygget som var fra 1920 og utover forsvant da Bislett skulle bli en ordentlig arena. Da var det betong som skulle brukes istedenfor fasade av tre. Det ble klart i 1940.

Rune, med hjelp fra Arne og Steinar, gikk gjennom tiden fra åpningen til i dag. Bislett stadion ble åpnet i oktober 1922. Den var en flerbruks stadion for alle mulige idretter, med en 400-meters løpebane. Alt i 1924 fikk vi verdensrekord i friidrett. Verdensrekord på skøyter kom alt i 1925. Og så begynte også NM i friidrett å gå på Bislett.

På tredvetallet skjedde det utrolig mye på stadion. Boksing ble profesjonell idrett ganske tidlig. Otto Wessel von Porat var en av de kjente olympiske mesterne for Norge. Han gikk proff

ganske tidlig på tjuetallet, men han kom tilbake hit og hadde oppvisningskamp. Og det var flere oppvisningskamper i boksing bl.a. på 30-tallet. Åtte av de ti NM i friidrett ble arrangert på Bislett. Det var da turn-stevner og fotball kom inn. Den første landskampen i fotball var i 1932.

Det var aktivitet på Bislett helt fram til høsten i 1940, da tok det nye regimet over. NS (Nasjonal samling), sammen med det de kalte et nazifisert idrettsforbund, «Idrettsforbundet», holdt ulike idrettsaktiviteter og stevner her under krigen. Det var lite deltakelse og lite folk på tribunen. Hirdstafetten overtok for Holmenkollstafetten og etterlignet den. Da var det opptil 180 lag som var med. Det var tyske militæravdelinger og norske hirdavdelinger. Norske idrettslag var ikke med. Da var Terboven og Quisling på tribunen, tyske militær-orkestre spilte og det var et storslått arrangement. Stafetten gikk fra Bislett og rundt i nærområdet og så tilbake. De som var med på det ble senere diskvalifisert i idretten.

Etter andre verdenskrig

I 1946 tok Norge på seg EM i friidrett og det var fullsatte tribuner alle dager.

OL var høydepunktet på femti-tallet. Stadion ble oppgradert fra tre til betong før krigen. Så ble den ytterlige-

re forbedret før vinter-OL i 1952. Da foregikk åpningsseremonien, lengdeløpsskøyter, isdans og den store avslutningsseremonien på Bislett stadion. Fridtjof Nansens barnebarn gikk en runde med ski og tente olympia-ilden, Prinsesse Ragnhild åpnet lekene. I motsetning til de vanlig olympiske ilder som blir tent på Mount Olympus i Hellas ble denne tent i en peis i Morgedal, skisportens vugge.

I tiden framover hadde vi noen skikkelige profiler både i skøyter og i friidrett. Terje Pedersen fra Keyserløkken vokste opp i samme oppgang som Grete Waitz. Han kom fra sportsklubben Vidar og satte en grensesprengende verdensrekord i spyd i 1964. Sverre Strandlie satte to verdensrekorder i slegge. Ron Clarke satte en fantastisk verdensrekord i Tjalves jubileumstevne i 1965. Han kom tilbake til Bislett gang på gang på gang i slutten av seksti-årene.

Grete Andersen, senere Waitz, har vært en foregangskvinne. Nå kom kvinneidretten inn for fullt. Fra 1975 kunne kvinner være medlem i Tjalve. De fikk også delta i Holmenkollstafetten etter hvert. Grete kom og satte virkelig preg på internasjonal mellomdistanseløping først. Det var fortsatt ikke lov til å løpe mer enn 3000 meter for kvinner, da måtte vi inn på åtti-tal-

let. Da kom det inn en ny kvinnelig stor løper, Ingrid Kristiansen. Hun har satt tre verdensrekorder på Bislett stadion. Det er veldig sjeldent at det fortsatt løpes så fort av noen kvinner som det Ingrid presterte.

Vi fikk kunststoff-dekke på løpebanen som gjorde at man kunne fortsette med alle verdensrekordene. Lord Sebastian Cole var den gang en guttunge som satt flotte verdensrekorder her. På nittitallet fikk vi mange europeiske mestere. En av dem i høyde var Steinar Hoen, han er stevnedirektør og daglig leder for Bislettalliansen nå. Den norske rekorden hans i høyde står fortsatt. Det var mellom- og langdistanseløping som fortsatt var de store idrettene på Bislett med verdensrekorder. Etiopierne kom for fullt. Blant dem Haile Gebrsellasie og Yobes Ondieki. Oslo fikk for første og siste gang et VM i friidrett og det var halvmaraton i 1994 med målgang her på Bislett. På herresiden var det BUL seier med en marokkaner som Khalid Skah.

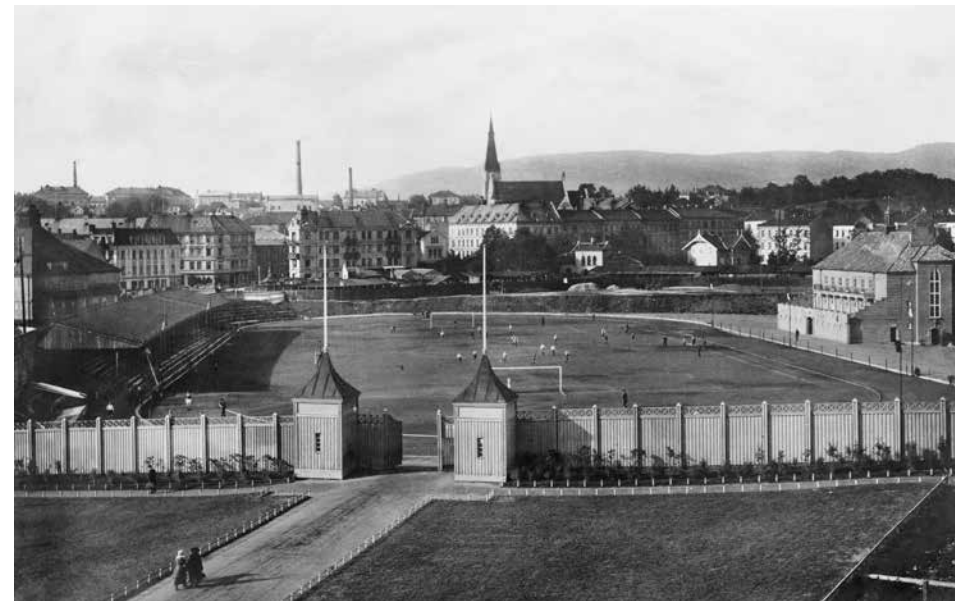
Arne Haukvik var kanskje den i verden som virkelig fikk profesjonalisert friidretten. Han var eneste innvalgte på Stortinget for Oslo fra Senterpartiet. Han hadde en stor stjerne i Oslo og kjempet med nebb og klør både i bystyret og ellers med kommu-

nen for å få fornyet og få flest mulig idrettsanlegg. Han startet prosessen med at vi måtte fornye Bislett også midt på åtti-tallet. All betong og armering var ikke lenger så bra. Bislett begynte å sprekke opp. Mye skjedde også i internasjonal friidrett. Det skulle bl.a. være åtte løpebaner, fasiliteter for presse, vip-plasser, oppvarming og garderober.

Etter 55 sesonger med hjemmebane for Vålerenga fotball var ikke fasilitetene og gressmatta bra nok lenger, og en æra var over. Fotball-landslaget hadde sin siste offisielle landskamp på Bislett i 1994, da Drillo plutselig kom på banen som trener og de slo Kamerun 6-1 på fullsatt stadion.

På 2000-tallet hadde diskusjonen mellom idretten og Oslo kommune på politisk nivå startet. Vi trengte et nytt moderne Bislett stadion for toppfotball og friidrett. Vi hadde det siste Bislett games i 2003. Det internasjonale friidrettsforbundet nektet å være med å arrangere hvis det var bare seks løpebaner. Kompromisset var at vi bygde to ekstra løpebaner på 100 meter inn på gresset. Trine Solberg Hattestad satte flere verdensrekorder, hun satte den siste norske rekorden i spyd før vi fikk nytt stadion i 2000.

Etter det siste Bislett games i 2003 flyttet hele organisasjonen over til

Bislett stadion, søndre inngang 1922. Foto: Ingimundur Eyolfsson / Oslo Museum.

Bergen og arrangerte Evergood Bergen Bislett games. Ordfører Friele åpnet det. Vi hadde et fantastisk Bislett games i Bergen, pluss at det ble en verdensrekord på 5000 meter.

Stadion siden 2005

Så ble Bislett stadion revet i rekordtempo og vi hadde en delvis åpning 28. juli 2005 med fullsatt stadion, 25 grader, fantastisk idrett på dette nye anlegget. Så ble det igjen mer byggevirksomhet før vi åpnet offisielt i 2006.

Den er moderne. Uttrykket er veldig lik den gamle. Men vi har 15400 seter. Det er et A-anlegg for friidrett – åtte løpebaner. Det er en innendørs

løpebane som er 546 meter lang med to baner under tribunen. Det er fire 60-meters baner under Store Stå.

Alt dette gjør at det nå, uten skøyter, er et helårsanlegg. Det er Norges mest brukte idrettsanlegg i antall treningstimer. Det er over 300 000 dedikerte treningstimer her i løpet av et år. Det er, og har alltid vært et viktig møtested for alle skolene i bydelen, men også store deler av Oslo. Bydel St. Hanshaugen har ikke hatt noen andre idrettsflater enn Bislett, for en bydel med rundt 30 000 innbyggere. Det har vært en veldig viktig arena, og nå er den en multiarena som gjør det mulig å ha mange aktiviteter. Med den bru-

Bislett stadion 1930. Henriksen og Stenersen A/S / Oslo Museum.

ken som er og hva som ble brukt av penger her så er det vel det å bygge opp igjen Bislett til det som det er i dag, noe av det beste samfunnsøkonomiske prosjektet Oslo kommune noen gang har gjort.

Denne stadion er åpen sju dager i uka. På dagtid fra åtte om morgenen til fire-halv fem er den åpen for alle. Etter det begynner den aktive idretten. Når det er is ute og noen vil trimme så er det mulig å bruke innendørs løpebane til høyre, så de som trener

kan løpe forbi. Stadion er åpen for alle.

Dette er kort oppsummert noe av det vi fikk vite på denne kvelden da vi ble tatt så godt imot på Bislett stadion. Det er fortsatt historier som ikke er fortalt her. Bl.a. historien om Rolf Hofmo og Frode Rinnan, fortalt av Arne Kvalheim, samt historien om prosessen vedrørende bygging av nye Bislett, fortalt av Steinar Helgesen. Historier vi evt. kan komme tilbake til.

Nytt medlem?

Send mail til

post@sthanshaughenhistorielag.no

med navn, telefonnummer,
mailadresse og bostedsadresse.

Kontingenten er kr 200 for enkeltmedlem og kr 300 for familiemedlemsskap.

Betal til bankgiro 1503 69 75234

(St. Hanshaugen historielag).

Eller vipps til 534091.

Husk å oppgi navn.

Du blir registrert som medlem når du ha betalt.

Takk til dere som støtter oss med sin grasrotandel til 915 547 982.

PLAN FOR VÅRHALVÅRET 2023.

Speidermuseet tirsdag 24. januar kl. 18.00

Vi møtes utenfor Norsk speidermuseum som ligger i Storgata 3. Speidermuseet viser speidingsens over 100-årige historie. Vi får omvisning ved Erik Rødland.

Fortellerkafé

Vi gjenopptar tradisjonen. Her er det rom for historier og samtaler. Idéer til historielagets program og medlemsblad er også velkomne. Vi kommer tilbake til tid og sted.

Årsmøte tirsdag 7. mars kl. 18.00

Vi har årsmøte i St. Hanshaugen seniorsenter. Foredrag ved Anders Smith.

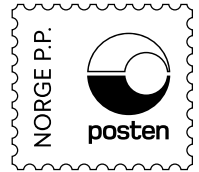
Vår Frelses Gravlund onsdag 19. april kl. 18.00.

Gravlunden ble tatt i bruk sommeren 1808. Den har over 4500 bevaringsverdige gravminner. I midten ligger Æreslunden. Osloguide og varamedlem i vårt styre, Ellen M. Omtvedt Jenssen, tar oss med på en kulturhistorisk vandring.

Prinds Christian Augusts Minde og

de Fattiges kvarter onsdag 31. mai kl. 18.00

Prinds Christian Augusts Minde er et sosialhistorisk viktig anlegg. Området, som i dagligtale gjerne kalles «Prindsen», har adresse Storgata 36. Den eldste bygningen «Mangelgården» ble fredet i 1927, og høsten 2009 vedtok Riksantikvaren fredning av hele anlegget. Vi møtes på Youngstorget. Omviser er historiker Johanne Bergkvist.

St. Hanshaugen seniorsenter

Dette er en møteplass for bydelens innbyggere over 65 år. Vi har som mål å være en sosial arena, hvor du kan bruke og utvikle din kunnskap og dine ressurser, få påfyll og lære nye ting, få hjemmelaget næringsrik mat og fysisk aktivitet. Seniorsenteret ligger i Lovisenberggata 4E, og er bydelens eneste seniorsenter. Seniorsenteret driftes av Kirkens Bymisjon, Oslo, på oppdrag fra bydelen.

Vi kan blant annet tilby:

- Åpen kafé alle hverdager fra klokken 09.00-15.30
- Hjemmelaget varmt måltid serveres alle hverdager klokken 14.00-15.30
- Frokost serveres mandager, onsdager og fredager klokken 10.30
- Treningsgrupper: balanse og styrke, yoga, tai chi og mensendieck
- Språkgrupper: spansk, italiensk, fransk og russisk
- Ukentlig konsert, foredrag eller helsekafé

Seniorsenteret ønsker ikke bare å være et sted for seniorer, men også et sted hvor seniorer i stor grad bidrar selv. Vi har allerede mange dyktige frivillige medarbeidere, men det er alltid rom for flere. Hjertelig velkommen innom seniorsenteret for en hyggelig prat eller en kaffekopp, hverdager mellom klokken 09.00-15.00, eller ta kontakt på tlf. 22 38 70 60.

Anna Martine Jarlvang Dysthe,

frivillig- og nærmiljøleder

anna.dysthe@bymisjon.no

[facebook.com/StHanshaugenSeniorsenter](https://www.facebook.com/StHanshaugenSeniorsenter)

RETURADRESSE:

**St. Hanshaugen historielag,
Vallegata 4,
0454 Oslo**